

briznost, saj smo pri Rozmanovih ljudeh komaj kdaj priča odkritemu odporu. Zavest njegovih junakov redkokdaj pride v skušnjava, da spozna napake vsakdanjosti in dogajanja okrog sebe in začuti v sebi hotenje po kritičnem presojanju tega. Nihče se ne protivi vsakdanjosti. Komaj kdaj se upro — morda takrat, kadar je njihova vsakdanjost motena, pretrgana, kadar se nekaj zgodi (Kavarna). Vse je preprosto in vsakdanje, vse se uravnava po neklih skupnih zakonih, ki se poigravajo z malim človekom. Predajajo se majhnim slabostim, ki včasih po naključju postanejo tragične. Vendar Rozman ne dovoli tragiki, da se razbohota in pokaže v vsej veličini. Z grenkim mirom in s skeptičnimi zaključki končuje poglavja teh usod, brez očitnega posmeha, brez solza, le s skopimi ugotovitvami, ki spominjajo na stil v časopisnih poročilih.

V svojih novelah poskuša ujeti ritem življenja, ki usmerja anonimno večino preprostih ljudi. Ti se ne ukvarjajo veliko z življenjskimi pretresi ali pa jih hitro pozabijo. So srečni in nesrečni, dobri in slabi, predvsem pa so sužnji vsakdanjih dolžnosti in so občutljivi za majhne krivice, o velikih pa ne premišlujejo. Smiljan Rozman je realist. Čeprav mu ne uspe zgraditi sintetične podobe življenja in čeprav ne poskuša odgovorjati na dokončni zakaj, čeprav se izogiba vsakršni čustvenosti in liriki, vsakršni prečutni prizadetosti ob problemih, o katerih piše, je njegova proza prisrčno razgibana in polna bogatih, drobnih mojstrskih likov, ki so živi in enkratni; ne nepozabni ali veličastni, ampak skromno človeški in resnični.

Helga Glušič

FRANCE BEZLAJ, SLOVENSKA VODNA IMENA

Slovenska vodna imena prof. dr. Franceta Bezlaja so izšla v dveh delih (I. del od A—L, 368 str., 1956, in II. del od M—Ž, 358 str., 1961) pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

V uvodu (str. 5—17) govori avtor o pomenu in namenu študija hidronimije in onomastike nasploh, o metodi dela ter o težavah, na katere je naletel pri svojem delu. Navedena je še najvažnejša literatura (str. 19—31) in kratice (str. 33—34). Vodna imena obravnava avtor zaradi preglednosti po abecednem redu.

Onomastika je v svetu mnogo bolj razvita kot pri nas, saj izhajajo številne revije, študije in monografije. Pri Slovanih je najbolj razširjena na Poljskem, kjer ima že staro tradicijo; pomembni središči pa sta tudi Sofija in Praga.

Imenoslovje je tudi pri Slovencih zelo priljubljen predmet, saj se ukvarjamo z imenoslovnimi problemi brez večjega zastoja že od preporeda. Naša onomastična bibliografija je dokaj bogata in jo po obsegu lahko primerjamo z drugimi slovanskimi. Žal pa je bilo to delo v glavnem diletantsko in amatersko. Vendar tudi tega dela ne smemo podcenjevati, saj so nam amaterji, med katerimi so bili tudi plodni delavci kot Tuma in Badjura, zbrali mnogo gradiva. Marsikak imenoslovni problem so rešili jezikoslovci že v preteklem stoletju. Pripomniti je treba, da je tudi za zbiranje imenskega gradiva potrebna lingvistična izobrazba. Tako se je na primer pokazalo, da je Lijak pravzaprav Lijag, gen. Lijaga, in ni slovenskega porekla (prim. SVI, I 342). Za celotno slavistiko so zlasti pomembna Miklošičeva sintetična dela o slovanski imenski tvornosti. Miklošič je bil tako fenomenalna osebnost, da je dal slovanski onomastiki znanstvene osnove, hkrati pa dosegel tako strokovno raven, da je po izidu njegovih del za nekaj desetletij prenehalo zanimanje za probleme slovanskega imenoslovja, ker so znanstveniki menili, da je že vse opravljeno. Onomastiki so odslej posvečali pozornost študiju imenskega substrata in fonetičnih substitucij. Bogata je literatura o germansko-slovanskih onomastičnih problemih, s katerimi so se ukvarjali tako domači delavci kot germanisti. Nekoliko slabši so rezultati romansko-slovanskih raziskavanj. Slavistika se zopet vrača k slovanski imenski tvornosti. Potrebni so lingvistično verni zapisi imen, historično gradivo, določiti bo treba areale posameznih tipov imen in njih frekvenco ter razmerje apelativov in toponimičnih baz. Le-te bo treba pritegniti v etimološke slovarje (avtor jih upošteva pri sestavljanju Slovenskega etimološkega slovarja). Študij imen je nujno potreben za rekonstrukcijo praslovanskega besednega zaklada. Končni cilj onomastike pa naj bi bil zgodovina kolonizacije.

Imena so jezikovno gradivo, ki ima specifične lastnosti. So mnogo bolj obstojna kot apelativi. Več nam seveda povedo krajevna in vodna imena, ki so mnogo bolj konservativna, medtem ko se osebna imena prenašajo iz kraja v kraj in hitro spre-

minjajo. Vodna imena pričajo celo o najstarejši zgodovini naselitve in kažejo na prebivalce, ki so jih poimenovali. Prvotno so se ljudje naseljevali ob rekah kot glavnih komunikacijah. Človek je reke poimenoval neposredno in konkretno po njihovih lastnostih, na primer Biala, Długa (Rospond, Sl. occ. SO 12), Bela, Bistrica (Bezljaj, SVI). V imenih velikih rek so ostanki najstarejših naselitvenih plasti, ki segajo ponekod v Evropi celo v predindoevropsko dobo. V nekaterih lahko zasledimo tudi delež kasnejših migracij. Zlasti na Balkanu je veliko substratnih imen. V Sloveniji, ki je zanimiva že po svojem geografskem položaju (stikalnišče treh največjih evropskih jezikovnih skupin: slovanske, germanske, romanske), narašča predсловanski substrat v smeri od vzhoda proti zahodu. Zlasti v zahodni Sloveniji naletimo na zanimive onomastične probleme. Zato so vodna imena še posebej zanimiva za jezikoslovno paleontologijo.

Studij hidronimije priteguje posebno pozornost znanstvenikov. Tako je na primer Müllenhoff na podlagi vodnih imen določil stare keltske meje na ozemlju Nemčije (prim. Hirt, Sprachwissenschaft und Geschichte, Indogermanica, Halle/Saale 1940). Hans Krahe pa je v delu Sprache und Vorzeit, Heidelberg 1954, posvetil celo poglavje staroevropski hidronimiji.

S Slovenskimi vodnimi imeni smo tudi Slovenci dobili pomembno delo s področja onomastike, kajti hidronimija je nekakšen prerez skozi celotno onomastiko.

Geografsko je v delu zajeto celotno slovansko etnično ozemlje. Imen je na tisoče. Avtor jih je ekscerpiral po specialkah in zemljevidih, uporabljal je hidrografske zbirke in rokopise ledinskih imen pri Slovenski matici, skratka, delo je dopolnjeval iz vseh dostopnih virov. Dobival je tudi dopolnila s terena (M. Miškuž in T. Logar). Včasih mu je bilo težko lokalizirati manjše reke, vendar jih je pritegnil v obravnavo, če so bile jezikovno zanimive. Popravil je zapise starejših zbiralcev, kolikor je pač mogel. Zal mu ni bilo mogoče navesti dialektičnih zapisov ob vsakem imenu, ker bi tako delo na terenu zahtevalo veliko časa, rezultatov pa bistveno ne bi spremenilo.

Za zgodovinsko dokumentacijo je uporabil predvsem starejše viře, ker urbarji in katastri po večini še niso tiskani, delo po arhivih pa bi bilo prezamudno. Starejši viri navajajo večinoma le krajevna in ledinska imena, medtem ko imena voda zasledimo v glavnem le pri opisih meja posameznih posestev in deloma pri ribolovnih pravicah. Avtor meni, da se bo dalo še marsikaj razložiti, ko bodo raziskani mlajši viri. Seveda historični zapisi še ne pomenijo vsega. Včasih zadostuje za razlago en sam zapis, večkrat pa mnogo zapisov nič ne pove, ker se je redukcija izvršila že tako zgodaj.

Avtor je vselej pritegnil tudi primerjalno slovansko onomastiko; gradiva s tega področja je že precej.

Delovno metodo je našel v Dickenmannovih Studien zur Hydronymie des Saveystems. Kakor Dickenmannu so tudi Bezljaju vsa imena med seboj enakovredna. Pri etimologijah je avtor zelo previden. O problemu je vedno zbral mnenja vseh pomembnejših avtorjev. Težave je imel zlasti s strokovno literaturo, ki mu je bila težko dostopna. Pri predсловanskih imenih se je moral večkrat omejiti na golo referiranje o strokovnih mnenjih. Pri kasno izpričanih imenih je večkrat tudi z vsemi slavističnimi in slovenističnimi pripomočki težko ugotoviti, če se imena predсловanska, težave pa so tudi s sufiksi (Savinja, Dravinja, Bregana). Ob pisanju Slovenskih vodnih imen je avtor dodobra spoznal, da so za vsako monografijo nujno potrebna pripravljajna dela, ki pa jih Slovenci nimamo, zato je moral opraviti vse sam in je bilo s tem delo otežkočeno.

Analiza vodnih imen kaže, da so izpeljana iz posebnih hidronimičnih baz, na primer Bela, Bistrica, Potok (domačini zelo pogosto imenujejo vodni tok samo Potok, šele okoličani ga podrobneje imensko diferencirajo: Beli, Črni, Globoki... Goveji, Jarčji... Primskovski, Dolenski, Morski... Potok), Reka, Strmec, Struga, Voda itd. Nadalje so vodna imena izvedena iz antroponimov, na primer Abramov studenec, Andrejevca, Magdalenski potok, Malečnik, Radomlja. Ali pa so krajevna, ledinska in posestniška imena prenesena na vodna, na primer Ravniki, Graloka, Črnetov potok ipd. Med imeni je tudi precej predсловanskih baz. Tako imajo predсловanska imena vse večje reke: Drava, Nadiža, Sava, Soča, pogosta pa so tudi pri manjših potokih: Batava, Jarbena, Mevlja, Savrca.

Bezljaj je posvetil pozornost tudi slovanskim imenskim bazam, ki doslej še niso bile registrirane, ali pa so dosedanja mnenja v strokovni literaturi potrebovala korekture. Pomembnost teh imen je različna, nekatera med njimi so bila po svojem arealu zanimiva za slovansko stratigrafijo v ožjem pomenu besede (Ardra, Črča, Velunja).

Skratka, avtor je pritegnil v obravnavo vse, kar bi mu pomagalo zasledovati proces slovanske kolonizacije na našem ozemlju. Tako kažejo zanesljivo izpričana predсловanska imena, da so Slovenci ob naselitvi naleteli skoraj povsod na staroselce. Rečni

imeni Savrca in Sotla, ki se izlivata v Mirno, kažeta na to, da so se staroselci umaknili v gorate predele in se le počasi prilagajali prišlecem. Iz analize imen se da sklepati, da slovensko etnično ozemlje ob naselitvi Slovencev ni bilo jezikovno enotno; v ravninah je bilo v glavnem romanizirano (več plasti romanizacije), vendar niti Kelti niti Romani niso bili preveč pomemben imenotvorni element. Upoštevatni je treba plast predromanskih besed (prim. F. Bezla: J. Hubschmid, Alpenwörter, Pyrenäenwörter, SR VIII, 132–138). Še manj vemo o drugih prebivalcih. Ne vemo, do kod so segala ilirska plemena. Le za obmejne reke Kolpo, Dragonjo, Krko in Rižano imamo ilirske paralele na Balkanu. Večkrat je težko določiti germanski in romanski adstrat. Težave so z osamljenimi imeni, na primer Medija, Metava, Miškorka.

Na mnogo zanimivih problemov je naletel avtor tudi pri slovanskem gradivu, ki je najboljše. Arhaičnost slovenskega besednega zaklada je pomagala razjasniti marsikatero vprašanje, pomembno za vso slavistiko. Na podlagi analize vodnih imen se da sklepati, da je bila kolonizacija slovenskega ozemlja do 13. stoletja v glavnem zaključena. V tisti čas segajo tudi najbolj izrazite dialektične poteze, na primer gorenjski e in koroški i_o kot refleksa za ê. Primer: Pišenca SVI, II 91. Avtor izvaja ime iz *Pēsčbnica, kar je dalo v kor. Pjašna. Gorenjci so prevzeli ime kot Pišenca, torej so koroški refleks i_o substituirali z i, ker so imeli za ê širok refleks, podobno Nemci Piskowitz. Z dialektično analizo je avtor zavrnil prejšnje razlage: Badjurovo iz *(KO)-pišnica, Meyer-Lübkejevo iz alpskonemškega piš_o in Kozierovskega, ki primerja hrv. hidronim 1173 Pissenca... s polj. hidronimom Pyszna.

Slovenska vodna imena so pomemben doprinos za sintetično obravnavo slovenskega imenskega fonda. V delu so zbrana imena rek, potokov, jezer, tolmunov in studencev. V razlago je avtor pritegnil veliko število krajevnih in ledinskih imen. Povsod, kjer je bilo mogoče, navaja etimologije. V gradivu so zgodovinski zapisi, kolikor so pomembni za lingvistično razlago. Slovanske paralele so avtorju pomagale razvozlati marsikatero vprašanje. Ob vsakem problemu je navedena tudi najvažnejša strokovna literatura.

Avtorjev stil je jedrat, pri pisanju se omejuje samo na bistveno, kar je še posebno v prid preglednosti dela.

Delo ni zanimivo samo za jezikoslovce, ampak je širšega pomena, saj postaja onomastika vedno važnejši vir ne samo jezikovne, temveč tudi kulturne in socialne zgodovine ter predzgodovine.

Milena Hajšek

NOVOSTI V MAKEDONSKI LEKSIKOGRAFIJI

Najmlajši slovanski knjižni jezik se doma in v svetu čedalje bolj uveljavlja. Od meseca maja 1945, ko je komisija za jezik in pravopis izročila svoje predloge prvi federalni vladi Makedonije, še nista minili dve desetletji in vendar je v tem času makedonščina zaživela ne samo v šoli in administraciji, ampak tudi v pomembni in obsežni književnosti, katere dela so neredko našla pot preko meja njenega jezikovnega teritorija. Uveljavljanje makedonščine kot knjižnega jezika pa narekuje po drugi strani skrb za njeno kultiviranje in so bili v resnici tudi v tem pogledu doseženi lepi uspehi. Poleg že precej izdelanega pravopisa razpolaga makedonski knjižni jezik s srednješolskimi gramatikami in z znanstveno gramatiko B. Koneskega, nedavno pa je izšel prvi del solidnega slovarja¹⁾, ki je zares »odraz doslej dosežene znatne stopnje stabilizacije slovarskega fonda makedonskega knjižnega jezika«. V tem pogledu imata zlasti pomembno vlogo inštitut za makedonski jezik in katedra za makedonski jezik na univerzi v Skopju.

Makedonski jezik pa je postal tudi predmet proučevanja tujih znanstvenikov. Na prvem mestu je treba omeniti profesorja harvardske univerze H. Lunta²⁾, čigar gramatika zavzema vidno mesto v zgodovini oblikovanja in razvijanja makedonskega knjižnega jezika. Dalje je treba omeniti makedonsko-ruski slovar D. Tolovskega in V. M. Illič-Svetičeve, ki naj bi izšel leta 1962 v redakciji N. J. Tolstoja in pri moskovski

1. Rečnik na makedonskiot jazik so srpskohrvatski tolkovanja, I. Sostavači: Todor Dimitrovski, Blagoja Korubin, Trajko Stamatovski. Redaktor: Blaže Koneski. Izd. Institut za makedonski jazik. Skopje, 1961, p. XII + 510.

2. Horac G. Lunt: A Grammar of the Macedonian Literary Language. Skopje, 1952, p. XV + 287.